

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΣΧΟΛΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ»

Α' Χειμερινό εξάμηνο, Ακαδ. έτους 2019-20 Κατεύθυνση: Σχολική Ψυχολογία

Διαπολιτισμική Κοινωνική Ψυχολογία στη Σχολική Κοινότητα

Διδάσκων: Βασίλης Παυλόπουλος

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΑΚΙΣΤΑΝ

Φοιτήτρια: Θεοδώρα Τσόγκα

ΑΜ: ΣΧΨ1011918

Εισαγωγή

Το Πακιστάν είναι σαν μια γέφυρα μεταξύ της Μέσης Ανατολής και της υπόλοιπης Ασίας. Σύμφωνα με τους Zaman, Stewart, & Zaman (2006), αν και το κράτος του συστάθηκε πρόσφατα, οι ρίζες του εντοπίζονται στους πολιτισμούς που αναπτύχθηκαν γύρω από την κοιλάδα του Ινδού ποταμού (περ. 2500-1600 π.Χ.). Μετά την πτώση της βρετανικής αποικιοκρατίας στην Ινδία το 1947, μουσουλμανικές ομάδες από τα βορειοδυτικά της Ινδίας άδραξαν την πολιτική ευκαιρία και κατάφεραν να αποσχιστούν από αυτή δημιουργώντας ανεξάρτητο κράτος. Έτσι, το Πακιστάν αποτελεί σήμερα το μόνο κράτος του οποίου η σύσταση έγινε αμιγώς με βάση το μουσουλμανικό θρήσκευμα. Ωστόσο, αυτός ο διαχωρισμός δεν στάθηκε ικανοποιητικός, με αποτέλεσμα οι δύο χώρες να προβούν σε τρεις πολέμους. Κατά τον τρίτο πόλεμο το 1971, η Ινδία υποβοήθησε το Ανατολικό Πακιστάν, που είχε πολλές γλωσσικές και πολιτισμικές διαφορές από το Δυτικό Πακιστάν, να αποσπαστεί για να γίνει το Μπαγκλαντές.

Το Πακιστάν αποτελεί σήμερα την έκτη πολυπληθέστερη χώρα του κόσμου με πληθυσμό 207,774,520 (Απογραφή, 2017, όπως αναφέρεται στη CIA). Η πρωτεύουσα του είναι το Ισλαμαμπάντ. Όμως, η μεγαλύτερη πόλη της χώρας και πρώην πρωτεύουσα είναι το Καράτσι. Όσον αφορά στη γλώσσα, δύο είναι οι επίσημες γλώσσες που χρησιμοποιούνται στο Πακιστάν: τα Ουρντού και τα Αγγλικά. Τα Ουρντού είναι αρκετά όμοια με τα Χίντι εκτός από μερικές επιπλέον λέξεις και φράσεις που είναι δανεισμένες από την περσική και την αραβική γλώσσα. Ανεπίσημα, ομιλούνται πάνω από επτά ακόμα διάλεκτοι που διαφοροποιούνται ανάλογα την περιοχή ή την επαρχία (Evason, 2016).

Οικολογικά Χαρακτηριστικά

Το Πακιστάν βρίσκεται στη Νότια Ασία και συνορεύει με την Ινδία στα ανατολικά, με την Κίνα στα βόρεια, με το Ιράν και το Αφγανιστάν στα δυτικά και με την Αραβική Θάλασσα στο νότο. Το ίδιο το όνομα του Πακιστάν σημαίνει Αγνή Γη (CIA, 2019). Η χώρα διαιρείται σε τέσσερις επαρχίες: Punjab, Balochistan, Sindh, και Khyber Pakhtunkhwa (Sawe, 2019).

Οι Zaman, Stewart, & Zaman (2006) αναφέρουν ότι το τοπίο της χώρας είναι ποικιλόμορφο. Έχει ακτογραμμή στην αραβική θάλασσα, μεγάλες εκτάσεις ερήμου, εύφορες πεδιάδες και μερικές από τις υψηλότερες κορυφές βουνού στον κόσμο. Κατ' αναλογία, το κλίμα χαρακτηρίζεται από ακραία καιρικά φαινόμενα. Ο εποχή των μουσώνων φέρνει βροχή, αλλά τον υπόλοιπο χρόνο υπάρχει λειψυδρία. Το κλίμα των ερήμων είναι ζεστό και ξηρό όλο το χρόνο, ενώ οι θερμοκρασίες στις βόρειες περιοχές είναι πολύ χαμηλές τους χειμερινούς μήνες, οι οποίοι διαρκούν περισσότερο από μισό έτος. Οι πεδιάδες της επαρχίας Punjab έχουν ζεστό κλίμα με μεγάλα καλοκαίρια και βραχείς, κρύους χειμώνες, ενώ οι παράκτιες περιοχές της επαρχίας Sindh συνήθως έχουν ζεστό καιρό όλο το χρόνο.

Οικονομία

Σύμφωνα με στοιχεία της CIA (2019), οι δεκαετίες εσωτερικών πολιτικών διαφορών και τα χαμηλά επίπεδα ξένων επενδύσεων οδήγησαν το Πακιστάν σε υποανάπτυξη. Σήμερα, η οικονομία του Πακιστάν είναι ως επί το πλείστον αγροτική. Τα βασικά προϊόντα που καλλιεργούνται είναι το βαμβάκι, το σιτάρι, το ρύζι και το ζαχαροκάλαμο (Zaman, Stewart, & Zaman, 2006). Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ραγδαία ανάπτυξη της κλωστοϋφαντουργίας με τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα και τα ενδύματα να αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το ήμισυ των εξαγωγικών εσόδων του Πακιστάν. Ωστόσο, η αποτυχία της χώρας να επεκτείνει τις εξαγωγές έχει οδηγήσει την παγκόσμια ζήτησή της σε συχνές μετατοπίσεις. Η επίσημη ανεργία

ήταν 6% το 2017, αλλά αυτό δεν καταγράφει την πραγματική εικόνα, δεδομένου ότι μεγάλο μέρος της οικονομίας είναι άτυπο και η υποαπασχόληση παραμένει υψηλή.

Πολιτική

Όπως περιγράφουν οι Zaman, Stewart, & Zaman (2006), ο Mohammed Ali Jinnah, ιδρυτής του Πακιστάν, είναι ο μόνος που κατάφερε να ενώσει όλες τις κοινωνικές τάξεις και να αποτελέσει εθνικό σύμβολο. Μετά το θάνατό του το 1948, οι συγκρούσεις μεταξύ των τάξεων έγιναν πιο εμφανείς, καθώς καμία από τις διαδοχικές κυβερνήσεις δεν ήταν σε θέση να διοικήσει με το ίδιο πνεύμα ομόνοιας. Αυτό οδήγησε σε επιβολή του στρατιωτικού νόμου. Το Πακιστάν, ωστόσο, εξακολουθεί να αμφιταλαντεύεται τόσο σε πολιτικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο ανάμεσα σε δύο ταυτότητες: τις δυτικοποιημένες ελίτ που πιστεύουν σε προοδευτικά μοντέλα οικοδόμησης του έθνους, κατέχουν το μεγαλύτερο μέρος του εθνικού πλούτου και αρκετές θέσεις στην εξουσία και τις λαϊκές τάξεις με κεντρικά πρόσωπα τους θρησκευτικούς δασκάλους *ουλεμά* που παρότι κατέχουν λίγες θέσεις στην κυβέρνηση, αλλά ασκούν τεράστια επιρροή στις μάζες. Αυτοί θεωρούν το δυτικό μοντέλο ανάπτυξης απειλητικό για τη θρησκευτική τους ταυτότητα επιθυμώντας να αυξηθεί ο ρόλος του Ισλάμ όχι μόνο στην καθοδήγηση της καθημερινής ζωής αλλά και στη δημιουργία των εθνικών θεσμών και νόμων.

Εκπαίδευση

Σύμφωνα με τους Zaman, Stewart, & Zaman (2006), στο Πακιστάν υπάρχουν τρία είδη εκπαιδευτικών συστημάτων: α) ιδιωτικά σχολεία, στα οποία το μέσο διδασκαλίας είναι τα αγγλικά, βρίσκονται συνήθως σε μεγάλες πόλεις και είναι κληρονομιά της βρετανικής κυριαρχίας, β) τα δημόσια σχολεία, στα οποία χρησιμοποιούνται τα Ουρντού και βρίσκονται κυρίως σε αγροτικές αλλά και σε αστικές περιοχές και γ) τα σχολεία του Ισλάμ, γνωστά και ως

μεντρεσέδες, όπου τα παιδιά διδάσκονται τα θρησκευτικά κείμενα, δηλαδή στο Κοράνι, ως γλώσσα χρησιμοποιούν τα αραβικά και τα περσικά και είναι κληρονομιά της μουσουλμανικής κυριαρχίας. Το συνολικό ποσοστό αλφαριθμητισμού των Πακιστανών είναι 42,7%, με ποσοστό 55,3% στους άνδρες και 29% στις γυναίκες (Κυβέρνηση του Πακιστάν, 2002, όπως αναφέρεται στο Zaman, Stewart, & Zaman, 2006). Ας σημειωθεί ότι υπάρχουν αρκετές διαφορές στα επίπεδα γραμματισμού μεταξύ φύλων, επαρχιών και αγροτικών και αστικών πληθυσμών.

Θρησκεία

Οι Zaman, Stewart, & Zaman (2006) αναφέρουν ότι παρά την παρουσία εθνοτικά αυτόνομων επαρχιών, σχεδόν το 95% των Πακιστανών δηλώνουν μουσουλμάνοι έστω κι αν δεν ασκούν τακτικά τα θρησκευτικά τους καθήκοντα. Ο υπόλοιπος πληθυσμός αποτελείται από Χριστιανούς, Παρσί και Ινδουιστές.

Η Evason (2016) συμπληρώνει ότι οι σουνίτες μουσουλμάνοι είναι αυτοί που κυριαρχούν στο Πακιστάν, ενώ αρκετά δημοφιλής είναι και ο σουφισμός. Οι ερμηνείες του Ισλάμ και τα επίπεδα συντηρητισμού ποικίλλουν σε ολόκληρη τη χώρα. Οι εσωτερικές και διεθνείς πολιτικές αναταράξεις έχουν ενισχύσει τον θρησκευτικό συντηρητισμό. Ωστόσο, πολλοί Πακιστανοί δεν συμμορφώνονται με την ορθόδοξη κατανόηση της θρησκείας. Για παράδειγμα, πολλές μουσουλμάνες γυναίκες στο Πακιστάν επιλέγουν να μην φορούν hijab, αλλά *dupatta*, ένα ελαφρύ πανί που στηρίζεται στο κεφάλι ενώ εκθέτει το μεγαλύτερο μέρος του λαιμού και των μαλλιών.

Το πακιστανικό δίκαιο επιτρέπει στις θρησκευτικές μειονότητες να ασκούν ελεύθερα τη θρησκεία τους. Ωστόσο, η ελευθερία του θρησκευτικού λόγου στο Πακιστάν υπόκειται σε περιορισμούς προς όφελος της δόξας του Ισλάμ. Μάλιστα, οι θρησκευτικές μειονότητες έχουν

υποστεί κοινωνικές διακρίσεις, παρενόχληση και θρησκευτικές επιθέσεις. Οι νόμοι για τη βλασφημία επιβάλλονται συνήθως με στρατηγικούς τρόπους που επιβεβαιώνουν την πολιτική υπεροχή του κυβερνώντος κόμματος. Συχνά, η δημόσια σήμανση ενός ατόμου ως βλάσφημου είναι αρκετή για να θέσει σε κίνδυνο την κοινωνική του κατάσταση και την ασφάλειά του.

Πολιτισμός

Στον πολιτισμό του Πακιστάν, ενώ έχουν υπάρξει ποικίλες επιρροές από άλλους πολιτισμούς, η θρησκεία εξακολουθεί να κατέχει κεντρικό ρόλο. Το Κοράνι παρέχει όχι μόνο πνευματική καθοδήγηση, αλλά και καθοδήγηση για νομοθετικές και δικαστικές διαδικασίες. Ως αποτέλεσμα, ο κεντρικός ρόλος του Ισλάμ μπορεί να εντοπιστεί στις πολλές ομοιότητες που παρουσιάζουν οι δομές μεταξύ των οικογενειών του Πακιστάν και των οικογενειών σε άλλες μουσουλμανικές χώρες. Από την άλλη, ο πακιστανικός πολιτισμός έχει ενσωματώσει μέσα του πολλά στοιχεία του ινδουιστικού πολιτισμού που υπήρχε για πολλά χρόνια πριν από τη μουσουλμανική κυριαρχία στην περιοχή. Για παράδειγμα, ενώ δεν υπάρχει κοινωνικό στίγμα που συνδέεται με τις χήρες και τις διαζευγμένες γυναίκες στις αραβικές μουσουλμανικές χώρες, στο Πακιστάν ο στιγματισμός αυτός είναι κοινός, όπως συμβαίνει στην Ινδία. Αξίζει να σημειωθεί ότι τέτοιες εθιμοτυπίες, υπολείμματα ετών συνδιαλλαγής μεταξύ Μουσουλμάνων και Ινδουιστών, λειτουργούν ως επί το πλείστον εις βάρος του γυναικείου φύλου.

Οικογένεια

Η Evason (2016) σημειώνει ότι, μολονότι η έμφαση δίνεται στο μουσουλμανικό θρήσκευμα, ο ρόλος του μπορεί να ποικίλει στη ζωή των πακιστανικών οικογενειών ανάλογα με την επαρχία στην οποία διαβιούν, το επίπεδο μόρφωσης, τους διάφορους κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες και με το είδος της οικογένειας (αγροτική ή αστική). Σε

κάθε περίπτωση, η πακιστανική κοινωνία είναι πατριαρχική. Για παράδειγμα, όλοι οι γιοι κληρονομούν ίσα τμήματα της οικογενειακής ιδιοκτησίας, ενώ οι κόρες το μισό αυτού του ποσού. Μια παντρεμένη γυναίκα, ωστόσο, μπορεί να διατηρήσει ιδιοκτησία στο όνομά της χωρίς ο σύζυγος να έχει οποιαδήποτε απαίτηση πάνω σε αυτή. Επίσης, όπως άλλοι συλλογικοί πολιτισμοί, το Πακιστάν δίνει μεγαλύτερη αξία στην υπακοή, την αλληλεξάρτηση και την εκπλήρωση καθηκόντων απ' ότι στα ατομικά δικαιώματα και την αυτονομία.

Οικογενειακή δομή

Σύμφωνα με την Evason (2016), η πιο διαδεδομένη οικογενειακή δομή είναι αυτή της εκτεταμένης οικογένειας που μπορεί να περιλαμβάνει έως και τρεις γενιές: τους παππούδες, τους γιους με τις συζύγους και τα παιδιά τους και τα άγαμα αδέλφια. Λόγω της χαμηλής κοινωνικοοικονομικής κατάστασης του μεγαλύτερου μέρους του πληθυσμού του Πακιστάν, οι οικογενειακοί δεσμοί είναι απαραίτητοι για να επιβιώσουν οικονομικά οι άνθρωποι. Οι πυρηνικές οικογένειες είναι λιγότερο διαδεδομένες και γενικά βρίσκονται σε αστικές περιοχές. Ακόμα και τότε, όμως, οι συγγενείς ζουν κοντά ο ένας στον άλλο και βασίζονται στη μεταξύ τους οικονομική υποστήριξη. Συνήθως οι γονείς κατοικούν με τους παντρεμένους γιους, κυρίως το μεγαλύτερο σε ηλικία. Τις τελευταίες δύο δεκαετίες που έχει αυξηθεί ο αριθμός των νέων που μεταναστεύουν στη Δύση, παρατηρούνται περιπτώσεις ηλικιωμένων γονέων που ζουν μόνοι τους.

Γάμος

Σύμφωνα με τους Zaman, Stewart, & Zaman (2006), στο Ισλάμ οι μουσουλμάνοι πρέπει να παντρεύονται μουσουλμάνους. Στους άνδρες, βέβαια, επιτρέπεται να παντρεύονται γυναίκες

από τους λαούς της Βίβλου (Χριστιανοί και Εβραίοι). Οι γυναίκες μπορούν να παντρευτούν μη μουσουλμάνους μόνο αν ο μελλοντικός σύζυγος ασπαστεί στο Ισλάμ.

Η τάση είναι οι γάμοι να τελούνται εντός των εθνοτικών τους ομάδων. Επίσης, γάμοι μεταξύ πρώτων ξαδέλφων και συγγενών δεν είναι ασυνήθιστοι, εφόσον εγκρίνονται από το Ισλάμ. Το διαζύγιο, ενώ επιτρέπεται στο Ισλάμ, είναι κοινωνικά μη αποδεκτή πρακτική, και ως εκ τούτου τα ποσοστά διαζυγίων είναι χαμηλά στο Πακιστάν. Το Ισλάμ επιτρέπει στους άνδρες μέχρι τέσσερις συζύγους, με την προϋπόθεση ότι αντιμετωπίζονται όλες με δίκαιο και ισότιμο τρόπο. Το μουσουλμανικό δίκαιο υποχρεώνει τον άνδρα που επιθυμεί δεύτερη σύζυγο να πάρει άδεια από μια επιτροπή στην οποία υποβάλει αίτηση δηλώνοντας τους λόγους για τον προτεινόμενο γάμο και τη συγκατάθεση της υπάρχουσας συζύγου ή συζύγων. Ένας γάμος χωρίς άδεια μπορεί να επισύρει ποινικές κυρώσεις, χωρίς ωστόσο να επιφέρει ακύρωσή του. Βέβαια, λόγω της χαμηλής μόρφωσης των γυναικών και του ανδροκρατούμενου χαρακτήρα της πακιστανικής κοινωνίας το διάταγμα αυτό δεν λειτουργεί ιδιαίτερα αποτρεπτικά για τους άνδρες που επιθυμούν δεύτερη σύζυγο. Παρ' όλα αυτά, η πολυγαμία δεν είναι πολύ συχνή στο Πακιστάν κυρίως λόγω οικονομικών περιορισμών.

Η εύρεση συζύγου είναι ευθύνη των γονέων και δεδομένου ότι ο γάμος είναι ουσιαστικά μια ένωση δύο οικογενειών, οι γονείς αναζητούν οικογένειες συμβατές με τη δική τους. Συνήθως, οι γονείς του άνδρα είναι εκείνοι που καταθέτουν πρόταση γάμου στους γονείς της γυναίκας. Ωστόσο, στις σύγχρονες, αστικές οικογένειες όπου υπάρχουν περισσότερες ευκαιρίες κοινωνικοποίησης και επαφής μεταξύ γυναικών και ανδρών, οι γάμοι συχνά πραγματοποιούνται κατ' επιλογή. Ακόμα και σε αυτές τις περιπτώσεις, όμως, η συγκατάθεση των γονέων είναι απαραίτητη. Μετά το γάμο, η σύζυγος κατοικεί με την οικογένεια του συζύγου, η οποία περιλαμβάνει τους γονείς του και τα ανύπαντρα αδέρφια του. Σε πιο «σύγχρονες» οικογένειες,

τα ζευγάρια μπορούν να διαμένουν ανεξάρτητα, αν και εξακολουθούν να υπάρχουν στενοί δεσμοί με τις οικογένειές τους.

Οικογενειακοί ρόλοι και λειτουργίες

Οι Zaman, Stewart, & Zaman (2006) αναφέρουν ότι η οικογενειακή δομή στο Πακιστάν είναι αυστηρά ιεραρχική με σαφώς καθορισμένους ρόλους κατά φύλο και ηλικία. Η σοφία αποδίδεται στην αυξημένη ηλικία, γι' αυτό οι παππούδες και άλλοι «πρεσβύτεροι» χαίρουν απόλυτου σεβασμού και αφοσίωσης. Κατ' επέκταση, η ελεύθερη έκφραση αρνητικών συναισθημάτων προς γονείς και πρεσβυτέρους δεν επιτρέπονται.

Η γονική μέριμνα συνδέεται στενά με το γονικό έλεγχο και αφορά περισσότερο τα θηλυκά από τα αρσενικά παιδιά. Λαμβάνονται σημαντικές προφυλάξεις για την αποφυγή της δημοσιοποίησης των προβλημάτων, των οικονομικών θεμάτων και των κουτσομπολιών εκτός της οικογένειας. Έτσι, η διατήρηση της οικογενειακής τιμής και η κοινωνική έγκριση αποτελούν βασικές αρχές στην ανατροφή των παιδιών (Evason, 016).

Σύμφωνα με την Evason (2016), ο πατέρας είναι συνήθως επικεφαλής της οικογένειας, μέχρι οι ενήλικοι γιοι να είναι ικανοί να συνεισφέρουν οικονομικά σε αυτή. Το ισλαμικό έθιμο, μάλιστα, υπαγορεύει ότι στην περίπτωση που εργάζονται τόσο ο σύζυγος όσο και η σύζυγος, το εισόδημα της γυναίκας θεωρείται δικαίως δικό της και δεν χρειάζεται αναγκαστικά να δαπανηθεί για τη συντήρηση του σπιτιού. Σε παραδοσιακά σπίτια, πιστεύεται ότι είναι αποκλειστική ευθύνη του άνδρα να φροντίσει για τη σύζυγό του, τα παιδιά του και οποιαδήποτε εκτεταμένη οικογένεια που κατοικεί μαζί τους ή ζει αλλού. Αυτό εξαρτάται από την οικονομική κατάσταση της οικογένειας, αλλά γενικά σε ολόκληρο το Πακιστάν, οι άνδρες αναμένεται να συντηρούν την

οικογένεια, ενώ ευθύνη της γυναίκας είναι να διαχειρίζεται το σπίτι και τα παιδιά, να φροντίζει τα πεθερικά της και γενικά να διατηρεί την οικογενειακή αρμονία.

Θέση της γυναίκας

Σύμφωνα με τους Zaman, Stewart, & Zaman (2006), οι μητέρες στις μουσουλμανικές οικογένειες χαίρουν ιδιαίτερης εκτίμησης και σεβασμού δεδομένου ότι σύμφωνα με τις Παραδόσεις του Προφήτη η αφοσίωση στη μητέρα είναι το μονοπάτι που οδηγεί στον Παράδεισο. Κατ' επέκταση, οι μητέρες ασκούν σημαντική εξουσία ακόμα και στα ενήλικα παιδιά της, ιδιαίτερα στους γιους. Αυτό, βέβαια, μπορεί να αποτελέσει συχνά πηγή σύγκρουσης στην τριάδα πεθερά-νύφη-γιος/σύζυγος.

Επιπλέον, στις περισσότερες οικογένειες είναι υποχρέωση των υιών να φροντίζουν και τις άγαμες αδελφές τους. Σε πιο παραδοσιακά σπίτια, ο μεγάλος αδερφός μπορεί να αναβάλει το γάμο του μέχρι να παντρευτούν πρώτα οι αδελφές του. Μάλιστα, οι κόρες θεωρούνται ως κάτι που πρέπει να φροντίζεται μέχρι να έρθει η ώρα να επιστραφεί σε εκείνον που ανήκει. Το αληθινό σπίτι της κόρης θεωρείται ότι είναι με τον σύζυγό της και τα πεθερικά της. Ωστόσο, ακόμα και μετά το γάμο, ο συναισθηματικός δεσμός των θυγατέρων με την οικογένειά τους, ειδικά τη μητέρα, παραμένει ισχυρός.

Παρ' όλα αυτά, η Evason (2016) επισημαίνει ότι ορισμένες οικογένειες εξακολουθούν να ασκούν την *purdah*, δηλαδή την απομόνωση των γυναικών σύμφωνα με την οποία οι γυναίκες μπορούν να εγκαταλείψουν το «οικιακό βασίλειο» μόνο όταν καλύπτονται εμφανισιακά και συνοδεύονται από κάποιον συγγενικό άνδρα. Αυτό το έθιμο ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των εθνοτήτων και του κοινωνικού υπόβαθρου. Για παράδειγμα, η πρακτική παρατηρείται γενικά

στους κατοίκους της επαρχίας Balochistan στις ορεινές περιοχές, αλλά οι μέσοι αστοί Πακιστανοί φαίνεται να την έχουν εγκαταλείψει.

Ωστόσο, οι γυναίκες γενικά εξακολουθούν να κατέχουν υποδεέστερο καθεστώς στην πακιστανική κοινωνία. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός ότι σε εκείνες εναποτίθενται μεγαλύτερες προσδοκίες για κοινωνική συμμόρφωση και θεωρούνται συχνά ως ιδιαίτερα ευάλωτοι στόχοι που είναι πιο πιθανό να προκαλέσουν ατίμωση σε μια οικογένεια και χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, μια ντροπιαστική πράξη εκ μέρους μιας γυναίκας είχε τραγικές συνέπειες, καθώς κάποιος συγγενικός άνδρας ή μέλος της κοινότητας τη δολοφόνησε με την αιτιολογία της ατίμωσης προς την οικογένεια ή την ομάδα. Παρότι η απήχηση αυτής της πρακτικής μειώνεται με ταχείς ρυθμούς στην πακιστανική κοινωνία, αντικατοπτρίζει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες ενάντια στις συντηρητικούς οπαδούς των παραδόσεων.

Τελικά, η ανεξαρτησία και η ελευθερία της γυναίκας να κάνει επιλογές για τον εαυτό της ποικίλλει σημαντικά ανάλογα με τη στάση του συζύγου της ή του πλησιέστερου αρσενικού συγγενή της. Για παράδειγμα, οι παραδοσιακές αγροτικές κατοικίες στις περιοχές Khyber Pakhtunkhwa, Sindh, Balochistan και Punjab είναι γενικά πιο συντηρητικές όσον αφορά τη πολιτική και κοινωνική συμμετοχή των γυναικών. Ωστόσο, η ισότητα των φύλων εξελίσσεται και διαδίδεται όλο και περισσότερο σε πολλές περιοχές του Πακιστάν. Ενώ η διακρίσεις μεταξύ των φύλων είναι ορατές, η αύξηση της εκπαίδευσης παίζει σημαντικό ρόλο στην αλλαγή του φαινομένου. Μέσω της επικράτησης της εκπαίδευσης στις αστικές περιοχές, παρατηρείται αύξηση της απασχόλησης των γυναικών και είναι πιο συνηθισμένο να βλέπουμε τόσο τους συζύγους όσο και τις συζύγους να είναι επικεφαλής της οικογένειας. Πολλές γυναίκες, μάλιστα, κατατάσσονται μεταξύ των κορυφαίων πολιτικών και δημοσιογράφων της χώρας.

Πακιστάν και Ελλάδα

Σύμφωνα με την ιστοσελίδα του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, η πρώτη πρεσβεία του Πακιστάν στην Αθήνα άνοιξε το 1975. Η Ελλάδα ίδρυσε πρεσβεία στο Ισλαμαμπάντ το 1987. Οι ουσιαστικές ιστορικές σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών απαντώνται στην εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου, ο οποίος κατέκτησε και κυβέρνησε τις περιοχές της αρχαίας Κοιλιάδας του Ινδού που σήμερα εντάσσονται στο Πακιστάν.

Από τα στοιχεία του Υπουργείου Εσωτερικών (2013) φαίνεται ότι η εισροή μεταναστών από το Πακιστάν ξεκίνησε στη δεκαετία του 1970, έπειτα από διακρατική συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Πακιστάν, για να εργαστούν αρχικά στα ναυπηγεία Σκαραμαγκά. Ο πληθυσμός τους, όμως, αυξήθηκε ιδιαίτερα κατά την περίοδο 1991-2005. Σύμφωνα με την απογραφή του 2001, ο πληθυσμός των Πακιστανών μεταναστών στην Ελλάδα ανερχόταν στους 16.578 και στην πλειονότητα του ήρθε με σκοπό να εργαστεί. Σύμφωνα με την ίδια απογραφή, η πλειοψηφία του μεταναστευτικού πληθυσμού από το Πακιστάν χαρακτηρίζεται από μια σημαντική δυσαναλογία ανάμεσα στα δύο φύλα, καθώς παρατηρείται ότι αποτελείται κυρίως από άνδρες που συγκεντρώνονται σε χειρωνακτικές εργασίες και υπηρεσίες.

Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη απογραφή της ΕΛΣΤΑΤ (2011), εγκαταστάθηκαν επίσημα στην Ελλάδα 15.086 μετανάστες με υπηκοότητα από το Πακιστάν. Ωστόσο, σήμερα η συντριπτική τους πλειοψηφία ζει και εργάζεται χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα, αφού οι συνθήκες εργασίας καθιστούν απαγορευτική τη συλλογή των απαραίτητων ενσήμων, γι' αυτό ο ακριβής αριθμός τους πιθανώς να διαφέρει αρκετά. Όσον αφορά στον παιδικό πληθυσμό, αυτός φαίνεται ότι είναι μικρός στα ελληνικά σχολεία, γι' αυτό και δεν υπάρχουν ικανοποιητικά στοιχεία για το προφίλ τους στο ελληνικό διαδίκτυο.

Επίλογος

Παρόλο που το Πακιστάν δεν μετρά ούτε αιώνα ζωής ως κράτος, κουβαλά εκατοντάδες χρόνια ιστορίας και παραδόσεων, φυσικές ομορφιές και πολλά ενδιαφέροντα πολιτισμικά στοιχεία που κατά τα άλλα θυμίζουν σε αρκετά σημεία μια Ελλάδα παλαιότερης ίσως εποχής. Ως θρησκευτικό κράτος σήμερα, φαίνεται να κάνει το δικό του αγώνα για να εξισορροπήσει την ανάγκη εκσυγχρονισμού που επιτάσσει η εποχή και τη σημασία που έχουν για τη σύστασή του οι αρχές του μουσουλμανικού κόσμου.

Βιβλιογραφία

Γενική Γραμματεία Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής Υπουργείο Εσωτερικών (2013).

Εθνική Στρατηγική για την ένταξη των πολιτών τρίτων χωρών.

Central Intelligence Agency. (2017). Pakistan. *The World Factbook*. Ανακτήθηκε από:

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pk.html>

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εξωτερικών. (χ.χ.). Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών για τις

σχέσεις με το Πακιστάν. Ανακτήθηκε από: <http://www.mfa.gr/en/blog/greece-bilateral-relations/pakistan/>

Ελληνική Στατιστική Αρχή. (2011). *Απογραφή Πληθυσμού-Κατοικιών 2011*. Ανακτήθηκε από:

<http://www.statistics.gr/2011-census-pop-hous>

Evason, N. (2016). *Pakistani Culture*. Ανακτήθηκε από:

<https://culturalatlas.sbs.com.au/pakistani-culture>

Sawe, B. E. (2019). *Provinces of Pakistan*. Ανακτήθηκε από:

<https://www.worldatlas.com/articles/provinces-of-pakistan.html>

Zaman, R., Stewart, S., & Zaman, T. (2006). Pakistan: Culture, community, and filial obligations

in a Muslim society. In J. Georgas, J. Berry, F. Van de Vijver, Ç Kagitçibasi, & Y.

Poortinga (Eds.), *Families Across Cultures: A 30-Nation Psychological Study* (pp. 427-

434). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511489822.032